

Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının Çeşitli Değişkenler Bağlamında İncelenmesi*

Investigation of Life Satisfaction of University Students in the Context of Various Variables

Melike AKBIYIK** 

Öz

Çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerini tespit etmek, farklı sosyo-demografik ve üniversite yaşamına ilişkin değişkenler bağlamında öğrencilerin yaşam doyumlarındaki farklılıkları incelemektir. Çalışma 2015-2016 yılında İstanbul Üniversitesi'nde öğrenim gören tabakalı örnekleme modeliyle belirlenmiş 5208 öğrenciyle yapılmıştır. Çalışmada cinsiyet, kaldığı yer, ailesinin geliri, anne/babasının eğitim durumu, anne/babası ile ilişkisi ve dini inanç değişkenleri sosyo-demografik değişkenler olarak kabul edilmiştir. Akademik başarısı yanı sıra öğrencinin üniversite yaşamı boyunca akademik becerilerinde, yaşam becerilerinde ve sosyal becerilerinde algıladığı değişim üniversite yaşamına ilişkin değişkenler olarak incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin orta düzeyde yaşam doyumuna sahip oldukları; kadınların erkeklere göre; ailesiyle beraber kalanlar, evde kalanlar ve özel yurttaki kalanların devlet yurdunda, akraba yanında ve öğrenci evinde kalanlara göre; ailesinin gelir ve eğitimi yüksek olanların düşük olanlara göre; ebeveynleri ile iletişimi iyi olarak tanımlayanların orta ve kötü olarak tanımlayanlara göre; dini inancı fazla olan ve inandığı dinin gereklerini yapanların dini inancı olmayan ve inandığı dinin gereklerini daha az yerine getirenlere göre; akademik başarısı yüksek olanların düşük olanlara göre anlamlı şekilde yüksek yaşam doyum ortalamasına sahip oldukları bulunmuştur. Akademik, sosyal ve kişisel yetkinlik ve becerilerini geliştirdiğine yönelik algıyla öğrencilerin yaşam doyumları arasında pozitif anlamlı ilişki saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Akademik gelişim algısı, sosyal beceri gelişim algısı, üniversite, yaşam becerileri gelişim algısı, yaşam doyum.

* Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenen İstanbul Üniversitesi Öğrenci Profili Projesi (SBG-2016-21161) sonuçlarından elde edilmiştir.

** Dr. Ar. Gör., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E-posta: melike.akbiyik@istanbul.edu.tr

Abstract

The aim of this study is to determine the life satisfaction levels of university students, and to examine the differences in the students' life satisfaction in the context of different socio-demographic variables and variables related to university life. The study was conducted with 5208 students studying at Istanbul University in 2015-2016 by stratified sampling. In this study, gender, place of residence, family income, educational status of parents, relationship with parents and religious belief variables were accepted as socio-demographic variables. In addition to academic achievement, changes in academic skills, life skills and social skills during university life were examined as variables related to university life. According to the findings, the students of Istanbul University had moderate life satisfaction; women compared to men; students staying with their families, at home and in private dormitories compared to those staying in the dormitory, relatives and student houses; students with higher family income and education compared to lower ones, students who have good communication with parents compared to those who have middle and poor; those who have more religious beliefs and do the requirements of his/her religion compared to those who do not have religious beliefs and fulfill the requirements of the religion; and those with higher academic achievement compared to those with lower had significantly higher life satisfaction. A positive and significant relationship was found between the perception of improving academic, social and personal competencies and skills and life satisfaction of the students.

Keywords: Life satisfaction, perception of academic development, perception of life skills development, perception of social skills development, university.

Summary

Introduction

Diener, Luca, and Oishi (2002) defined subjective well-being as evaluating one's own life cognitively and emotionally. They stated this evaluation to include both emotional reactions to events and cognitive reasoning regarding satisfaction. Life satisfaction is the main component of subjective well-being.

The relationship between life satisfaction and various demographic factors has emerged in many studies. Income (Agrawal et al., 2011; Moller, 1996; Chow, 2005), education (Ross & van Willigen, 1997; Witter, Okun, Stock, & Haring, 1984), age (Lee & Browne, 2008; Mayungbo, 2017), gender (Diener, 1984; Inglehart, 2002), parental relationship (Çivitci, 2009; Erol & Kaba, 2018; Park, 2004; Sari & Ozkan, 2016; Shek, 1999; Young, Miller, Norton, & Hill, 1995), perception towards parents' attitudes (Çivitçi, 2009), parents' socioeconomic status (Chu, Li, Li, & Han, 2015; Eryılmaz, 2010; Tuzgöl Dost, 2007), and religion (Doane, 2013; Green & Elliott, 2010) are examples of these socio-demographic factors.

In a study examining the factors related to students' general subjective well-being (Konu, Lintonen, & Rimpela, 2002), demographic variables were found to be weakly correlated with subjective well-being when compared to school-related factors. Therefore, talking about the strong relationship between life satisfaction and studentship is possible. Being a university

student, on the other hand, is very important in youths' lives because most of them evaluate university as a tool for reaching future dreams.

Higher education should be compatible with environmental needs and economic development (Davies, 2017). Training qualified students who can compete, think, question, and produce solutions at the international level is only possible by focusing on not just academic competencies but also basic life skills (e.g., creative thinking, coping with stress) and social skills (e.g., being innovative, competitive). Students' expectations also point in this direction (Korukoğlu, 2003; Şahin, Zoraloğlu, & Şahin Fırat, 2011). Their expectations from a university include not only those at the academic level, but also the elements that will support their personal and social development and increase their employability (Şahin et al., 2011; Yıldırım, 2019). Inevitably, the development and change that students perceive at different levels through their university education will affect both their success and life satisfaction. Thus, a cognitive and emotional evaluation of their education, experience and knowledge, skills, and competencies that are at the center of their lives should be considered first for university students' life satisfaction.

This study aims to determine university students' life satisfaction levels and to examine the differences in these students' life satisfaction in the context of different socio-demographic variables and variables related to university life.

Method

This research has been planned in accordance with the relational screening model, a quantitative research design. The study has been conducted with 5,208 students studying at Istanbul University in 2015-2016 using stratified sampling. The oldest student was born in 1960, and the youngest student was born in 2000; the average age is 22 years. 2,742 (52.65%) students are female and 2,405 (46.18%) are male.

This study accepts gender, place of residence, family income, parents' educational status, parental relationships, and religious belief as the socio-demographic variables. In addition to academic achievement, students' perceptions related to their development in academic skills, life skills, and social skills during university life have been examined as variables related to university life. The socio-demographic form includes questions for determining students' social and cultural capital.

In order to measure life satisfaction, students completed the Life Satisfaction Scale developed by Diener, Emmons, Larsen, and Griffin (1985). The Turkish version of the Life Satisfaction Scale was developed by Köker (1991). This study has found Cronbach's alpha of internal reliability for the scale to be .83.

The Assessment Scale of Academic Enablers, developed by Akbiyık and Şentürk (2019), has been used to measure students' perceptions related to the development of academic enablers as identified by the Council of Higher Education and which students are expected to acquire during

their undergraduate education. This study has found Cronbach's alpha of internal reliability for the scale to be .90.

The Life Skills Development Scale (Şentürk et al, 2017) has been used to measure students' perceptions about the development of their life skills after being a university student. Cronbach's alpha of internal reliability for the scale is found as .95.

The Social Skills Development Scale developed by Şentürk et al. (2017) has also been used to measure students' perception about the development of social skills after being a university student. Cronbach's alpha of internal reliability for the scale has been found as .90.

Findings

The Life Satisfaction Scale has a mean score of 20.87. The differences in students' life satisfaction scores have been examined in the context of socio-demographic variables. Women (21.54 ± 6.39) have been found to have significantly higher life satisfaction ($t = 8.01; p < .001$) than men (20.09 ± 6.53). ANOVA results show students' life satisfaction scores to significantly vary according to place of residence ($F = 10.46, p < .001$), the education level of mothers ($F = 13.51, p < .001$) and fathers ($F = 10.24, p < .001$), family income range ($F = 32.66, p < .001$), and students' evaluation of their relationship with the mother ($F = 38.13, p < .001$) and father ($F = 83.15, p < .001$). The difference between life satisfaction scores for religious belief groups has also been found to be statistically significant (Welch's $t = 36.74, p < .001$).

In addition to socio-demographic variables, whether students' academic achievement makes a significant difference in life satisfaction has also been investigated. Accordingly, life satisfaction scale scores have been seen to differ according to students' academic achievement ($F = 13.25; p < .001$).

Academic, personal, and social skills scales have been evaluated to determine whether a meaningful relationship exists between students' life satisfaction and the skills and competences they think they have gained/developed during their university years. The Pearson product-moment correlation results show the Life Satisfaction Scale to have a positive correlation with the Assessment Scale of Academic Enablers ($r = 0.24; p < .001$), the Life Skills Development Scale ($r = 0.28; p < .001$), and the Social Skills Development Scale ($r = 0.25; p < .001$).

Discussion

According to the findings, the students from Istanbul University have moderate life satisfaction. Women have significantly higher life satisfaction compared to men, as do students staying with their families, at home, or in private dormitories compared to those staying in state dormitories, with relatives, or in student houses; students with higher family income and education compared to those with lower; students who have good communication with parents compared to those who have middling or poor; those who have more religious beliefs and

perform their religious requirements compared to those with no religious beliefs or who don't fulfill their religious requirements; and those with higher academic achievement compared to those with lower academic achievement. A positive and significant relationship has been found for students' perceptions of improving academic, social, and personal competencies and skills with their life satisfaction.

Giriş

Küresel ve teknolojik olarak gelişmiş bir ekonomide rekabet edecek bireylerin yükseköğrenim mezunu olması beklenmektedir. Yükseköğrenim diplomasına sahip olmak çoğu zaman mezuniyet sonrası ekonomik başarı ve statü kazanımının önemli belirleyicileri olarak görülmektedir (Chow, 2005). Türkiye'de 2018-2019 yılında kayıtlı toplam ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri sayısı ise 7740502¹ dir, yani nüfusun yaklaşık %10'luk kesimi üniversiteden mezun olmayı beklemektedir. Dolayısıyla gittikçe artan bu popülasyona yönelik, yükseköğrenimdeki öğrencilerin yaşam doyumlarını güçlendirecek bir ortamın oluşması toplumumuzun hem bugünü hem de geleceği açısından önem taşımaktadır.

Öznel iyilik hali kişinin kendi yaşamını bilişsel ve duygusal olarak değerlendirmesi şeklinde tanımlayan Diener, Luca ve Oishi (2002), bu değerlendirmenin hem olaylar karşısında verilen duygusal tepkiler hem de doyum ve memnuniyete ilişkin bilişsel muhakeme içerdiğini belirtir. Yaşam doyumu ise öznel iyi oluşun temel bileşeni olarak öne çıkmaktadır.

Yaşam Doyumu ve Sosyo-demografik Özellikler

Yaşam doyumu ile çeşitli demografik faktörlerin ilişkisi birçok çalışmada ortaya çıkmıştır. *Gelir* bu değişkenlerin başında gelmektedir. Hem ülke içinde hem de ülkeler arasında yapılan karşılaştırmalı çalışmalarda yaşam doyumu ile gelirin ilişkili olduğu görülmektedir (Agrawal vd., 2011; Roman, Toffoletto, Sepulveda, Salfate ve Grandon, 2017; Jian, Qingyue ve Yip, 2010; Moller, 1996; Chow, 2005); ancak çeşitli çalışmalar hedef ve beklentileri dikkate alındığında bu ilişkinin daha iyi anlaşıldığına dikkat çekmektedir (Diener, 1984; Diener vd., 2002).

Eğitim ve yaşam doyumu ilişkisi üzerine de yine gelir gibi farklı değişkenlerle etkileşim içinde olması sebebi ile net bir yorum yapmak güçtür (Diener, 1984). Çoğu zaman eğitim arttıkça yaşam doyumunun arttığı görülsede (örn.: Ross ve Van Willigen, 1997; Witter, Okun, Stock ve Haring, 1984), Campbell'a (1981'den akt. Diener, 1984, s. 555) göre eğitim kişi için bir kaynak özelliği taşımaktadır fakat aynı zamanda eğitim kişilerin arzularını yükseltmekte ve farklı yaşam türlerine göre uyarmaktadır.

Yaş ve *cinsiyet* de yaşam doyumu ile ilişkilendirilen demografik değişkenler arasındadır. Yaş ile ilgili olarak çalışmalarda bütünlük söz konusu değildir. Her ne kadar bazı çalışmalar gençlerin yaşlılara göre daha mutlu olduğunu göstermiş olsa da (Mayungbo, 2017), yaş arttıkça memnuniyetin arttığını (Lee ve Browne, 2008) gösterenler de olmuştur. Diener'e (1984) göre

1 <https://istatistik.yok.gov.tr/>

kadınlar daha fazla olumsuz duygulanım rapor etseler bile daha fazla neşe, keyif deneyimledikleri için cinsiyet temelli farkların oldukça küçük olduğuna vurgu yapmaktadır. Yaş ve cinsiyet birlikte değerlendirildiğinde genç grupta kadınların yaşam doyumu daha yüksek iken, yaşlı grupta erkeklerin yaşam doyumunun daha fazla olduğu bulunmuştur (Inglehart, 2002).

Çocukluk ve gençlik döneminde yaşam doyumu ile ilişkili ve (ya) yaşam doyumunu yordayan değişkenleri inceleyen sınırlı çalışmada çocuk/genç ve *ebeveyn ilişkisinin* önemli bir faktör olduğu ortaya konmuştur (Young, Miller, Norton ve Hill, 1995). Ebeveynlerinin tutumlarını destekleyici, demokratik, anlayışlı gibi olumlu şekilde ifade edenlerin otoriter, kayıtsız gibi olumsuz ifade edenlere kıyasla daha yüksek yaşam doyumu skoru elde ettikleri görülmektedir (Çivitci, 2009; Erol ve Kaba, 2018; Park, 2004; Sari ve Ozkan, 2016; Shek, 1999; Young vd., 1995). Ailenin çocuk veya gençlerin yaşam doyumları üzerine etkisi farklı parametreler üzerinden de incelenmiştir. Özellikle, ailenin sosyo-ekonomik durumunun (çoğunlukla gelişmiş ülkelere kıyasla gelişen ülkelerde) öğrencilerin yaşam doyumları üzerinde sosyal destek sağlayarak etkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Chu, Li, Li ve Han, 2015; Eryılmaz, 2010; Tuzgöl Dost, 2007).

Diener vd. (2002) dinsel inancın da yaşam doyumu ile pozitif ilişki içinde olduğunu belirtmiştir. Doane (2013) dindarlık ile öznel iyilik hali arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında dinin destekleyici ilişkiler sağlamadaki rolü ve bu desteğin öznel iyilik haline sağladığı yararı göstermiştir. Green ve Elliott (2010) dindarlığın sağlık ve iyilik hali üzerindeki etkisini incelemiş ve kendini daha fazla dindar olarak ifade edenlerin daha olumlu sağlık ve iyilik hali rapor ettiklerini bulmuşlardır. Benzer şekilde kişinin yaşadığı içsel dindarlık yaşam, yaşam amacı, öz-yeterlilik memnuniyeti gibi öznel iyilik halinin farklı bileşenlerinin bağımsız belirleyicisi olarak ortaya çıkmıştır (Aftab, Naqvi, Al-karasneh ve Ghorı, 2018; Byrd, Hageman ve Isle, 2007; Tuzgöl Dost, 2007).

Öğrencilerin genel öznel iyilik hali ile ilişkili faktörleri inceleyen çalışmada (Konu, Lintonen ve Rimpela, 2002) okul ile ilişkili faktörlerle kıyaslandığında demografik değişkenlerin öznel iyilik ile oldukça zayıf ilişkili olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla öğrencilik ve yaşam doyumu ilişkisi arasındaki güçlü ilişkiden bahsetmek mümkündür. Yükseköğretim ise bambaşka açılardan gencin yaşamında önemlidir, bunların başında da geleceğe dönük hayallerine ulaşmada üniversitenin bir araç olarak değerlendirilmesi gelmektedir.

Yaşam Doyumu ve Yükseköğretim

Yükseköğretim, çevrenin ihtiyaçları ve ekonomik kalkınma ile uyumlu olmalıdır (Chryssoulouris, Mavrikios ve Mourtzis, 2013; Davies, 2017; Marchello, 1987; Sohal, 2013). Çeşitli çalışmalar yükseköğretimde öğrenci merkezli öğrenmeyi yani kişisel verimlilik, esneklik ve yaşam boyu öğrenme gibi öğrenme araçlarının geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Avargil, Herscovitz ve Dori, 2012; Deaconu, Osoian, Zaharie ve Achim, 2014; Mulder, Gulikers, Wesselink ve Biemans, 2009). Ülkemizde Bologna Süreci ile başlayan yükseköğretim programlarını geliştirme çalışmaları da aynı paralellikte öğrenci merkezli eğitim yaklaşımını temel almakta ve üniversite eğitiminin öğrencilerin yaşam boyu öğrenmeyi sürdürmelerine yardımcı olacak temel bilgi, beceri ve yetkinliklerini geliştirmesine yönelik katkı sağlayacak şekilde yapılandırılmasını amaçlamaktadır (Güneş, 2012).

Beceri, “bilgiyi uygulayabilme, problemleri çözebilme ve görevleri tamamlayabilme yeteneği” olarak tanımlanırken yetkinlik “bilgiyi kişisel, sosyal ve/veya metodolojik becerileri iş ve çalışma ortamları ile mesleki ve kişisel gelişim konusunda kullanabilme yeteneği” olarak ifade edilmiştir (Güneş, 2012). Akademik yetkinliklerin yanı sıra yükseköğretimde problem çözme, sorumluluk alma, kendi başına karar verme, etkili iletişim, araştırma-sorgulama, yaratıcı düşünme, stresle başa çıkma gibi temel yaşam becerilerinin ve girişimci olma, yenilikçi olma, rekabetçi olma, gönüllülük bilincine sahip olma, toplumsal duyarlılık bilincine sahip olmak gibi sosyal becerilerin (son dönemde yirmibirinci yüzyıl becerileri olarak da adlandırılmaktadır) kazandırılması ve geliştirilmesi ile ancak uluslararası düzeyde raket edebilecek, düşünen, sorgulayan, çözüm üretebilen nitelikli öğrenci yetiştirmek mümkündür.

Öğrencilerin beklentileri de bu doğrultudadır (Korukoğlu, 2003; Şahin, Zoraloğlu ve Şahin Fırat, 2011). Üniversite öğrencilerinin temel hedefi girdikleri bölümden doyum olarak başarı ile mezun olup yaşam beklentilerini gerçekleştirmektir. Üniversiteden beklentileri sadece akademik düzeyde değil istihdam edilebilirliklerini arttıracak kişisel ve sosyal gelişimlerini destekleyecek unsurları da içermektedir (Şahin vd., 2011; Yıldırım, 2019). Öğrencilerin üniversite eğitimi aracılığı ile farklı düzeylerde algıladığı gelişim ve değişimin hem başarılarını hem de yaşam doyumlarını etkilemesi kaçınılmazdır.

Yaşam doyumunu hayatın içinde yer alan olay ve nesnelerin nasıl olduğu ve nasıl olması gerektiğine dair bilişsel ve duygusal bir değerlendirme olarak açıklanırsa, üniversite öğrencileri için yaşam doyumunu dendiğinde yaşamlarının merkezinde yer alan eğitimleri, eğitimleri ile ilgili deneyimleri ve bilgi, beceri ve yetkinliklerini geliştirmeye yönelik elde ettiklerinin bilişsel ve duygusal bir değerlendirmesi öncelikle akla gelmelidir.

Türkiye’de yükseköğretimdeki öğrencilerle yaşam doyumunu ile ilişkili yapılan çalışmalar özellikle fakülte bazında ve demografik değişkenler bağlamında incelenmiştir (örn.: Güllüoğlu Işık ve Koçak, 2014; Karavardar ve Korkmaz, 2018; Kulaksızoğlu ve Topuz, 2014; Yıkılmaz ve Demir Gündül, 2015). Ayrıca yapılan çalışmalar arasında üniversite öğrencilerinin ilgi alanına uygun olmayan bölümü sadece yükseköğretim öğrencisi olmak amacıyla tercih etmiş olmasının öğrencinin yaşam doyumunu olumsuz etkilediğini (Gündoğar, Sallan Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci, 2007), üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu ile başarı ihtiyacı arasında pozitif ilişki olduğunu (Çivitci, 2012), birey ve aileye ait bütünlük duygusu ve benlik saygısının yaşam doyumunu etkilediğini (Çeçen, 2008), öğrencilerin üniversite yaşamları süresince algıladıkları yaşam kalite düzeylerinin öğrencilerin yaşam doyumlarını pozitif yönde etkilediğini (Köksal, 2015) gösteren çalışmalar da mevcuttur.

Üniversite yaşamı liseden çıkıp gelen ve artık yetişkin olmaya aday öğrenciler için çeşitli ilkleri ve aynı zamanda güçlükleri barındırmaktadır. Bir kısmı ailesinden ilk defa ayrı kalacaktır. Her biri yeni bir sosyal grubun üyesi olurken eski arkadaşlıklarını ve ailesi ile ilişkilerini de idare edebilmelidir. Kendi başına yaşamayı öğrenirken en zor husus zamanı ve bütçeyi kendi başına kontrol edebilmektir. Tüm bunların yanı sıra ailesi ile birlikte olması mümkün olmayan öğrenciler için çok sayıda öğrencinin bir arada yaşadığı yurtlarda kalmak bazen önemli bir

sorun olabilmektedir. Öğrenci yurdunda kalmanın rahat hareket ortamı sağlamak ve sosyalleşme olanağı sunmak gibi olumlu tarafları olsa da yaşam doyumu ölçeği puanları incelendiğinde evde ailesi ile birlikte kalan öğrencilerin yurttaki kalanlara kıyasla daha yüksek skorlar elde ettikleri bulunmuştur (Kandemir, Dirik ve Narin, 2016; Özgür, Babacan Gümüş ve Durdu, 2010).

Akademik başarı da üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu inceleyen çalışmalarda önemli bir değişken olarak ele alınmaktadır. Her ne kadar genel kanaat olarak akademik başarı ve öznel iyilik hali olumlu psikolojik işlevselliğin bir kanıtı ve yüksek performanslı bir eğitim sisteminin önemli özellikleri olarak kabul görse de (örn.: Ayyash-Abdo ve Sanchez-Ruiz, 2011; Manzoor, Siddique, Riaz ve Riaz, 2014; Turashvili ve Japaridze, 2012; Tuzgöl Dost, 2007) Buecker, Nuraydın, Simonsmeier, Schneider ve Luhmann (2018) tarafından yapılan meta analiz sonuçlarına göre öznel iyilik hali ve akademik başarı arasında nispeten küçük bir ilişki bulunmaktadır. Bu nispeten küçük ilişki, yüksek akademik başarının her zaman daha iyi bir yaşam sunmayacağını ve daha da önemlisi okulda akademik olarak başarılı olmayanların hiçbir zaman mutlu olamayacağı anlamına gelmediğini göstermektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerini tespit etmek, farklı sosyo-demografik özellikler ve üniversite yaşamı ile ilişkili değişkenler bağlamında öğrencilerin yaşam doyumlarındaki farklılıkların, öte yandan öğrencilerin kazandıkları/geliştirdiklerini düşündükleri beceri ve yetkinlikler arasındaki ilişkinin incelenmesinin amaçlandığı bu araştırma nicel araştırma desenlerinden/modellerinden ilişkisel tarama modeline uygun şekilde planlanmıştır. Araştırmada bir yandan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları ile ilişkili sosyo-demografik faktörler üzerinde durulması öte yandan üniversite yaşamı ile ilişkili faktörlerin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede araştırmanın hipotezlerinin oluşumunda temel alınan sorular aşağıda yer almaktadır:

- Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu bazı sosyo-demografik özelliklerine (cinsiyet, kaldığı yer, ailenin geliri, anne ve babanın eğitim durumu, anne ve baba ile ilişki, dini inanç) göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu, akademik başarısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu ile üniversite süresince kazandıkları/geliştirdiklerini düşündükleri beceri ve yetkinlikler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini hazırlık sınıfları, ikinci öğretim ve açık ve uzaktan eğitim fakültesi öğrencileri hariç olmak üzere 2015-2016 yılında İstanbul Üniversitesi'nde dört yıllık fakültelerde (tıp fakülteleri de dahil edilmiştir) öğrenim gören Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı lisans öğrencileri

oluşturmaktadır. %99 güven seviyesi ve %2 hata payı dikkate alınarak yapılan hesaplamada asgari örneklem sayısı 3914 olarak hesaplanmıştır. Bu sayı dikkate alınarak hedef örneklem sayısı 5000 olarak belirlenmiştir. Tablo 1’de orantılı kümeleme ile 22 fakülte, her bir fakültenin toplamdaki mevcut oranı ve hedef örneklem/evren oranı (%7,20) dikkate alınarak oluşturulmuş örneklem tasarımı yer almaktadır. Uygulama sonucunda, araştırmanın örneklemini 2016 Bahar döneminde İstanbul Üniversitesi’nde öğrenim gören, en yaşlı öğrencinin 1960 ve en genç öğrencinin 2000 doğumlu olduğu ve ortalama yaşın 22 bulunduğu 5208 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin 2742’sinin (%52,65) kadın, 2405’inin (%46,18) erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 1
Örneklem Tasarımı²

No	Fakülteler	Evren	Örneklem (Yüzde)	Örneklem (Sayı)	Gerçekleşen Örneklem (f)	Fakültelerin dağılımı (%)
1.	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ³	601	42.43	42	43	.8
2.	Cerrahpaşa Tıp Fakültesi	2867	200.93	201	229	4.4
3.	Devlet Konservatuvarı	283	18.78	19	21	.4
4.	Diş Hekimliği Fakültesi	1028	72.44	72	72	1.4
5.	Eczacılık Fakültesi	1144	80.06	80	88	1.7
6.	Edebiyat Fakültesi	13008	887.94	888	998	19.2
7.	Fen Fakültesi	4056	249.57	250	295	5.7
8.	F. Nightingale Hemşirelik Fakültesi	1038	73.28	74	79	1.5
9.	Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi	3257	227.05	227	239	4.6
10.	Hukuk Fakültesi	6916	487.63	488	515	9.9
11.	İktisat Fakültesi	10992	757.40	757	611	11.7
12.	İlahiyat Fakültesi	4173	257.62	258	313	6.0
13.	İletişim Fakültesi	3775	263.76	264	173	3.3
14.	İstanbul Tıp Fakültesi	3111	219.50	220	225	4.3
15.	İşletme Fakültesi	2726	182.08	182	203	3.9
16.	Mühendislik Fakültesi	7504	500.06	500	558	10.7
17.	Orman Fakültesi	1863	131.53	132	139	2.7
18.	Sağlık Bilimleri Fakültesi	1372	96.51	97	106	2.0
19.	Siyasal Bilgiler Fakültesi	2114	132.09	132	157	3.0
20.	Su Ürünleri Fakültesi	370	18.92	19	27	.5
21.	Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi	401	28.24	28	29	.6
22.	Veteriner Fakültesi	1005	70.95	71	88	1.7
	Toplam	70987	4998.76	5001	5208	100

Veri Toplama Araçları

Sosyo-Demografik Form: Öğrencilerin sosyal ve kültürel sermayelerini belirlemeye yönelik sorular içermektedir.

² 2015-2016 Akademik Yılı Öğrenci Sayısı dikkate alınarak örneklem hesabı yapılmıştır.

³ Dört yıllık eğitim veren bu fakülte Spor Bilimleri Fakültesi olmuştur.

Akademik Yetkinlik Araçları Değerlendirme Ölçeği (AYADÖ): Türkiye Yükseköğretim Kurumunun EQF temelinde geliştirdiği ulusal yeterlilikler çerçevesinde belirlediği ve öğrencilerin lisans eğitimleri sürecinde geliştirmesini beklediği akademi temelli yetkinlikleri ölçmek için Akademik Yetkinlik Araçları Değerlendirme Ölçeği (Akbıyık ve Şentürk, 2019) kullanılmıştır. 20 maddeden oluşan ölçek “1=Hiç” ve “5= Her Fırsatta” şeklinde puanlanmaktadır. Ölçek kendi içinde üç alt ölçekten oluşmaktadır (Öğrenme Yetkinliği, İletişim ve Sosyal Yetkinlik ve Ödev ve Sorumluluk Yetkinliği). Ölçeğin güvenirlik katsayısı .90 şeklinde bulunmuştur (Akbıyık ve Şentürk, 2019).

Yaşam Becerileri Geliştirme Ölçeği (YBDÖ): İstanbul Üniversitesi öğrencisi olduktan sonra öğrencilerin yaşam becerilerini geliştirme durumlarını ölçmek üzere 14 maddeden oluşan, “1: Hiç” ve “5: Çok” olmak üzere beşli Likert skala ile derecelendirilmiş “Yaşam Becerileri Geliştirme Ölçeği (YBGÖ)” geliştirilmiştir. Ölçeğe ilişkin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı 0.95 olarak hesaplanmıştır (Şentürk, vd., 2017).

Sosyal Beceri Geliştirme Ölçeği (SBGÖ): İstanbul Üniversitesi öğrencisi olduktan sonra öğrencilerin sosyal alanlardaki (sosyal olma, rekabetçi olma, girişimci olma, gönüllülük bilinci gibi) becerilerini geliştirme durumlarını ölçmek üzere 11 maddeden oluşan Sosyal Beceri Geliştirme Ölçeği (SBGÖ) geliştirilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı 0.90 olarak hesaplanmıştır (Şentürk vd., 2017).

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ): Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen, Türkçeye adaptasyonu Köker (1991) tarafından yapılmış, orijinal adı ‘The Satisfaction with Life Scale’ olan “Yaşam Doyum Ölçeği” kullanılmıştır. Adaptasyon çalışmalarında ölçeğin test tekrar test güvenirliği 0.85 bulunmuştur. Farklı yaş gruplarına uygun olarak hazırlanmış ölçek beş maddeden oluşmakta ve yedili Likert skala (1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kısmen katılmıyorum, 4: Kararsızım, 5: Kısmen katılıyorum, 6: Katılıyorum, 7: Tamamen katılıyorum) ile derecelendirilmektedir. Araştırmada ölçeğe ait Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı 0.83 olarak hesaplanmıştır.

Ölçeklerin madde sayıları, aritmetik ortalamaları, standart sapmaları, standart hata değerleri ve Cronbach alfa güvenirlik katsayıları Tablo 2’de sunulmuştur.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecini her adımında bilimsel geçerlilik ve güvenirliliğinin sağlanmasına özen gösterilmiş, bu amaçla 314 öğrenci ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama verileri analiz edilmiş, uygulama esnasında karşılaşılan problemler dikkate alınmış, ölçme aracı uygulamaya hazır hâle gelmiştir.

Tablo 2

Ölçeklerin Madde Sayıları, Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları, Standart Hata Değerleri Ve Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları

Ölçekler	Madde sayısı	\bar{X} (SS)	$Sh_{\bar{x}}$	Cronbach alfa
Akademik Yetkinlik Araçları Değerlendirme Ölçeği	20	61.17 (15.92)	.22	.90
Yaşam Becerileri Geliştirme Ölçeği	14	47.66 (13.07)	.18	.95
Sosyal Beceri Geliştirme Ölçeği	11	33.57 (9.96)	.14	.90
Yaşam Doyumu Ölçeği	5	20.87 (6.49)	.09	.83

Verilerin Analizi

Uygulama sonucu elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri bilgisayar ortamında “SPSS 21” programında yapılmış, sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur. Evreni temsil eden oldukça yüksek sayıdaki örneklem sayısı faktörü dikkate alınarak, dağılımın normal olduğu varsayımı kabul edilmiş (Dekking, Kraaikamp, Lopuhaa ve Meester, 2005, s.195; Dunn, 2001, s. 322-323; Ravid, 2011, s. 93) ve parametrik testlerden yararlanılmıştır.

Bulgular

Yaşam Doyum Ölçeği'nden alınacak minimum puan 5, maksimum puan 35 ve ölçeğin orta değeri 20 ((5+35)/2) olarak düşünüldüğünde, örneklemden hesaplanan 20.87 ortalama değeri, İÜ öğrencilerinin orta düzeyde bir yaşam doyumuna sahip olduğunu göstermiştir. Çalışmada öncelikle öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri incelenmiştir (Tablo 3).

Ardından odaklanılan sosyo-demografik değişkenler bağlamında öğrencilerin yaşam doyum ölçeği puanlarındaki farklılıklar incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre yaşam doyumunu düzeyi cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir. Buna göre kadınların (21.54±6.39) erkeklere (20.09±6.53) oranla daha yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları (t=8.01; p<.001) belirlenmiştir (Tablo 4).

Öğrencilerin üniversite yaşamları esnasında ikamet ettikleri yerlere göre yaşam doyum skorlarında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda anlamlı farklılık bulunmuştur (F=10.46, p<.001). Bu anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere çoklu karşılaştırma testlerinden Bonferroni yöntemi kullanılmıştır. Bulgulara göre, Yaşam Doyum Ölçeği puanlarında en düşük ortalamaya (19.53±6.31) sahip olan “akrabam ile birlikte yaşıyorum” ve en yüksek ortalamaya (21.91±6.50) sahip olan “arkadaşımla/tek evde kalıyorum” farkın kaynağını oluşturduğu söylenebilir. “Akrabam ile birlikte yaşıyorum” diyen öğrencilerin “ailem ile birlikte yaşıyorum”, “özel yurttta kalıyorum”, arkadaşşımla/tek evde kalıyorum” diyen öğrenciler ile yaşam doyumunu açısından farklı bir tutum içerisinde olduğu (p<.05); “akrabam ile birlikte yaşıyorum” diyen öğrencilerin “devlet yurdunda kalıyorum” ve “öğrenci evinde kalıyorum” diyen öğrenciler ile nerdeyse birebir aynı tutum içerisinde olduğu gözlenmiştir (p≅=1.00) (Tablo 4).

Tablo 3
Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri (N=5208)

Sosyo-Demografik özellikler		<i>f</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kadın	2742	52.6
	Erkek	2405	46.2
Ağırlıklı Genel Not Ortalaması	1.99 ve altı	667	12.8
	2.00-2.99	2836	54.5
	3.00-4.00	1652	32.1
Yaşadığı yer	Ailesi ile birlikte	2408	46.2
	Akrabası ile birlikte	212	4.1
	Devlet yurdu	637	12.2
	Özel yurt	602	11.6
	Öğrenci evi	853	16.4
	Arkadaş/tek başına	405	7.8
Anne eğitim	Okuma yazma bilmiyor	263	0.5
	Okuma yazma biliyor	293	5.6
	İlkokul	1583	30.4
	Ortaokul	820	15.7
	Lise	1272	24.4
	Ön lisans	133	2.6
	Lisans	684	13.1
	Lisansüstü	102	2.0
Baba eğitim	Okuma yazma bilmiyor	41	0.8
	Okuma yazma biliyor	180	3.5
	İlkokul	1054	20.2
	Ortaokul	779	15.0
	Lise	1434	27.5
	Önlisans	229	4.4
	Lisans	1166	22.4
	Lisansüstü	238	4.6
Aile gelir	1499TL ve altı	715	13.7
	1500TL-2999TL	1960	37.6
	3000TL - 4499TL	1393	26.7
	4500TL - 5999TL	540	10.4
	6000TL - 7499TL	233	4.5
	7500TL ve üstü	325	6.2
Anne ilişki	Kötü	61	1,2
	Orta	389	7.5
	İyi	4688	90.0
Baba ilişki	Kötü	224	4.3
	Orta	776	14.9
	İyi	3960	76.0

Dini inanç	İnançlıyım, inandığım dinin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışırım.	1682	32.3
	İnançlıyım, inandığım dinin bazı gereklerini yerine getirmeye çalışırım.	2259	43.4
	İnançlıyım, inandığım dinin gereklerini yerine getirmem.	497	9.5
	İnançlı biri değilim.	600	11.5

Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puanları annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklıdır ($F=13.51$, $p<.001$). Bonferroni testinin bulgularına bakıldığında bu farklılığın temelinde Yaşam Doyum Ölçeği puanlarında en düşük ortalamaya (17.98 ± 6.73) sahip olan “okuma yazma bilmiyor” grubu ve en yüksek ortalamaya (23.53 ± 6.69) sahip olan “lisansüstü” grubu farkın kaynağını oluşturduğu söylenebilir. Annesinin eğitim durumunu “okuma yazma bilmiyor” olarak açıklayan öğrencilerin diğer öğrenciler ile yaşam doyumu açısından farklı bir tutum içerisinde olduğu ($p<.05$); annesinin eğitim durumunu “diploması yok ama okuma yazma biliyor” olarak açıklayan öğrencilerin annesinin eğitim durumunu “ilkokul”, “ortaokul”, “lise” ve “önlisans” olarak ifade eden öğrencilerle neredeyse birebir aynı tutum içerisinde olduğu gözlenmiştir ($p\cong 1.00$). Öte yandan annesinin eğitim durumunu “lisansüstü” olarak açıklayan öğrencilerin de annesinin eğitim durumunu “okuma yazma bilmiyor”, “diploması yok ama okuma yazma biliyor”, “ilkokul”, “ortaokul” ve “lise” olarak belirten öğrenciler ile yaşam doyumu açısından farklı bir tutum içerisinde olduğu görülmüştür ($p<.05$) (Tablo 4).

Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puanları babalarının eğitim düzeyine göre de anlamlı olarak farklıdır ($F=10.24$, $p<.001$). Bonferroni testinin bulgularına bakıldığında bu farklılığın temelinde Yaşam Doyum Ölçeği puanlarında en düşük ortalamaya (18.25 ± 7.25) sahip olan “okuma yazma bilmiyor” grubu ve en yüksek ortalamaya (23 ± 6.22) sahip olan “lisansüstü” grubu farkın kaynağını oluşturduğu söylenebilir. Babasının eğitim durumunu “lisansüstü” olarak açıklayan öğrencilerin diğer öğrencilerle, babasının eğitimi “önlisans” olanlar hariç, yaşam doyumu açısından farklı bir tutum içerisinde olduğu görülmüştür ($p<.05$). Babalarının eğitim durumunu “lisansüstü” ve “önlisans” olarak ifade eden öğrencilerin neredeyse birebir aynı tutum içerisinde olduğu gözlenmiştir ($p\cong 1.00$). Yaşam doyumu açısından babasının eğitim durumunu “ilkokul” olarak açıklayan öğrencilerin babasının eğitim durumunu “ortaokul” ve “lise” olarak ifade eden öğrenciler ile neredeyse birebir aynı tutum içerisinde olduğu; ayrıca babasının eğitim durumunu “okuma yazma bilmiyor” olarak açıklayan öğrencilerin babasının eğitim durumunu “diploması yok ama okuma yazma biliyor” olarak ifade eden öğrenciler ile neredeyse birebir aynı tutum içerisinde olduğu gözlenmiştir ($p\cong 1.00$) (Tablo 4).

Öğrencilerin ailelerin gelir aralıklarına göre yaşam doyumu skorlarında ANOVA sonucunda anlamlı farklılık bulunmuştur ($F=32.66$, $p<.001$). Bu anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Bonferroni testinin sonuçlarına göre, temelde, Yaşam Doyum Ölçeği puanlarında en düşük ortalamaya (19.40 ± 6.51) sahip olan “1499TL ve altı” ve en yüksek ortalamaya (23.59 ± 6.34) sahip olan “6000TL-7499TL” farkın kaynağını oluşturduğu söylenebilir. İki özel durum dışında her bir gelir aralığında yer alan öğrencilerin yaşam doyumu

açısından birbirinden farklı bir tutum içerisinde olduğu görülmüştür ($p < .05$). İki özel durumdan ilki ailesinin gelir aralığını “3000TL-4499TL” ve “4500TL-5999TL” olarak ifade eden öğrencilerin yaşam doyumu açısından anlamlı bir farklılık göstermemesi ($p > .05$); ikincisi ailesinin gelir aralığı “6000TL-7499TL” ile “7500TL ve üstü” olan öğrencilerin yaşam doyumu açısından neredeyse birebir aynı tutum içerisinde olmasıdır ($p \cong 1.00$) (Tablo 4).

Ailenin sosyo-ekonomik durumu yanı sıra öğrencilerin anne ($F=38.13$, $p < .001$) ve babaları ($F=83.15$, $p < .001$) ile ilişkilerini nasıl değerlendirdikleri yaşam doyum puanlarında anlamlı farklılık yaratmıştır. Farklılıkların kaynağını bulmak üzere yapılan Bonferroni testine göre, temelde, Yaşam Doyum Ölçeği puanlarında anne ve baba ile ilişkisini “iyi” olarak tanımlayan öğrencilerin “kötü” ve “orta” olarak tanımlayanlardan farklı bir tutum içerisinde olduğu görülmüştür ($p < .05$) (Tablo 4).

Sosyo-demografik değişkenlerde son olarak Yaşam Doyum Ölçeği puanlarının dini inanç değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Yapılan ANOVA testi sonucuna göre varyanslar homojen çıkmadığı için Welch Testi yapılmış ve dini inanç gruplarının yaşam doyumu puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (Welch=36.74, $p < .001$). Belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Varyansın homojen olmadığı durumlarda kullanılan testlerden Tamhane’s T2 tercih edilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde “inançlıyım, inandığım dinin gereklerini yerine getirmem” diyen öğrenciler ile “inançlıyım, inandığım dinin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışırım” ve “inançlıyım, inandığım dinin bazı gereklerini yerine getirmeye çalışırım” diyen öğrencilerin Yaşam Doyum Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıkmıştır ($p < .05$). “İnançlıyım, inandığım dinin gereklerini yerine getirmem” diyen öğrenciler ile “inançlı biri değilim” diyen öğrenciler arasında fark olduğu ancak bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p > .05$). “İnançlıyım, inandığım dinin gereklerini yerine getirmem” diyen öğrenciler ile “Diğer (deist, ateist, agnostik)” diyen öğrencilerin Yaşam Doyum Ölçeği puanlarının neredeyse birebir benzerlik gösterdiği gözlemlenmiştir ($p \cong 1.00$). Yani her ikili karşılaştırmada dini inancı diğerine göre daha fazla olan grubun yaşam doyum puanlarının istatistiksel olarak daha yüksek olduğu görülmüştür.

Sosyo-demografik değişkenlerin yanı sıra öğrencilerin akademik başarılarının yaşam doyumlarında anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Buna göre öğrencilerin akademik başarılarına göre yaşam doyum ölçeği puanlarının farklılaştığı görülmektedir ($F=13.25$; $p < .001$). Farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni testinin sonuçlarına göre ağırlıklı not ortalaması 2.49 ve altı olan öğrencilerin yaşam doyumu ortalaması diğerlerinden daha düşük olduğu gözlemlenmiştir ($p < .05$). Not ortalaması 2.50-2.99 arasında olanlar ile 3.00-3.49 arasında olanların yaşam doyumu ortalamaları arasında anlamlı fark yokken ($p > .05$); 3.00-3.49 arasında olanlar ile 3.50-4.00 arasında olanların yaşam doyumu açısından neredeyse birebir aynı tutum içerisinde olduğu gözlemlenmiştir ($p \cong 1.00$).

Tablo 4

Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Yaşam Doyumu Ölçek Puan Ortalamalarının Dağılımı (N=5208)

Sosyo-Demografik özellikler Yaşam doyumu ölçeği		
Cinsiyet	Kadın	21.54±6.39
	Erkek	20.09±6.53
		t=8.01; p<.000
Yaşadığı yer	Ailesi ile birlikte	21.11±6.46
	Akrabası ile birlikte	19.52±6.31
	Devlet yurdu	20.00±6.48
	Özel yurt	21.63±6.21
	Öğrenci evi	19.98±6.61
	Arkadaş/tek başına	21.91±6.50
		F=10.49; p<.000
Anne eğitim	Okuma yazma bilmiyor	17.98±6.73
	Okuma yazma biliyor	20.32±6.38
	İlkokul	20.78±6.39
	Ortaokul	20.56±6.63
	Lise	21.17±6.31
	Ön lisans	21.73±6.05
	Lisans	21.85±6.48
	Lisansüstü	23.53±6.69
		F=13.51; p<.000
Baba eğitim	Okuma yazma bilmiyor	18.25±7.25
	Okuma yazma biliyor	19.19±6.70
	İlkokul	20.48±6.34
	Ortaokul	20.66±6.37
	Lise	20.62±6.51
	Ön lisans	22.33±5.98
	Lisans	21.43±6.54
	Lisansüstü	23.00±6.22
		F=10.24; p<.000
Aile gelir	1499TL ve altı	19.40±6.51
	1500TL-2999TL	20.27±6.47
	3000TL - 4499TL	21.02±6.29
	4500TL - 5999TL	21.85±6.18
	6000TL - 7499TL	23.59±6.34
	7500TL ve üstü	23.47±6.54
		F=32.66; p<.000
Anne ilişki	Kötü	17.15±6.95
	Orta	18.57±6.29
	İyi	21.12±6.45
		F=38.13; p<.000

Baba ilişki	Kötü	17.81±6.27
	Orta	18.80±6.26
	İyi	21.47±6.42
		F=83.15; p<.000
Dini inanç	İnançlıyım, inandığım dinin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışırım.	22.12±6.29
	İnançlıyım, inandığım dinin bazı gereklerini yerine getirmeye çalışırım.	20.85±6.27
	İnançlıyım, inandığım dinin gereklerini yerine getirmem.	19.77±6.64
	İnançlı biri değilim.	18.74±6.66
Welch=36.74, p<.000		

Öğrencilerin yaşam doyumu ile üniversite süresince kazandıkları/geliştirdiklerini düşündükleri beceri ve yetkinlikler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı akademik, kişisel ve sosyal beceri ölçekleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon tekniği ile yapılan analiz sonucunda, bireylerin Yaşam Doyumu Ölçeği puanları ile Akademik Yetkinlik Araçları Değerlendirme Ölçeği arasında ($r=0.24$; $p<.001$); Yaşam Becerileri Geliştirme Ölçeği arasında ($r=0.28$; $p<.001$) ve Sosyal Beceri Geliştirme Ölçeği arasında ($r=0.25$; $p<.001$) pozitif yönlü korelasyon sonuçları elde edilmiştir. Başka bir ifade ile üniversite hayatında akademik, kişisel ve sosyal becerilerini daha fazla geliştirdiğini düşünen öğrenciler aynı zamanda daha yüksek yaşam doyumuna sahip olduklarını rapor etmiştir (Tablo 5).

Tablo 5

Yaşam Doyum Ölçeği, Akademik Yetkinlik Araçları Değerlendirme Ölçeği, Yaşam Becerileri Geliştirme Ölçeği ve Sosyal Beceri Geliştirme Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki

Ölçekler	YDÖ	AYADÖ	YBGÖ
AYADÖ	0.24 ($p<.000$)	-	-
YBGÖ	0.28 ($p<.000$)	0.53 ($p<.000$)	-
SBGÖ	0.51 ($p<.000$)	0.44 ($p<.000$)	0.59 ($p<.000$)

Tartışma

Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri Yaşam Doyum Ölçeği'nin orta değeri olan 20'ye $((5+35)/2)$ oldukça yakındır ($20.87±6.49$). Diener vd. (2002) ölçeğin puanlamasında 20 için nötr/ortada açıklamasını yaparken; 21-25 arası grubu hayatından bir şekilde memnun olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin genel yaşam doyumlarının ortalamada olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Türkiye'de üniversite öğrencileri ile yapılan farklı çalışmalarda daha yüksek yaşam doyumu ortalamaları bulunmuştur (örn.: Güllüoğlu Işık ve Koçak, 2014; Karavardar ve Korkmaz, 2018; Yıkılmaz ve Demir Güdül, 2015). Bu çalışmada ortalamanın diğerlerine kıyasla daha düşük çıkmasında uzun bir soru formu olması ve Yaşam Doyum Ölçeğinin soru formunun en sonunda yer alması etkili olarak kabul edilebilir.

Yaşam doyumu düzeylerindeki farklılıklar sosyo-demografik özellikler bağlamında incelendiğinde kadınların erkeklere göre daha yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları

görülmüştür. Cinsiyete göre yaşam doyumunu karşılaştıran araştırmalarda bir bütünlük söz konusu değildir. Diener (1984) bu farklılığın ardında kadınların daha fazla olumsuz duygulanım rapor etseler bile daha fazla neşe, keyif deneyimledikleri için cinsiyet temelli farkların oldukça küçük olduğu söylemektedir. Bu çalışmaya benzer şekilde kadınların yaşam doyumlarının erkeklerden daha fazla olduğu çalışmalar (Toker, 2012; Tuzgöl Dost, 2007) olduğu gibi tam tersi (Raboteg – Šarić, Brajša-Žganec & Šakić, 2008) ya da cinsiyete bağlı olarak farkın olmadığı çalışmalar (Güllüoğlu Işık ve Koçak, 2014; Karavardar ve Korkmaz, 2018; Köksal, 2015) da mevcuttur.

Öğrencilerin üniversite eğitimleri esnasında öğrencilerin kaldıkları yer de yaşam doyumlarında anlamlı farklılıklara yol açmıştır. Devlet yurdunda kalmak, öğrenci evinde kalmak ve bir akrabanın evinde kalmak ile aile ile yaşamak, özel yurttta kalmak ve tek başına/arkadaşı ile evde kalmak iki ayrı grup olarak ortaya çıkmıştır. Sonuçlar incelendiğinde evde ve yurttta kalmak ayırımından ziyade (Kandemir vd., 2016; Özgür vd., 2010) başta gelir olmak üzere farklı sosyo-demografik etkenlerin yaşam doyumunu belirlediğini söylemek mümkündür.

Ailenin sosyo-ekonomik durumunu belirleyen 2 temel bileşeni olan eğitim ve gelir değişkenlerinin her ikisinin de öğrencilerin yaşam doyumunda anlamlı farklılıklar yarattığı bulunmuştur. Genel olarak ifade edilecek olursa anne ve babası daha yüksek eğitim seviyesine sahip öğrencilerin yaşam doyumları anne ve babası daha düşük eğitim seviyesine sahip olan öğrencilerden anlamlı olarak yüksektir. Daha özeldde okuma yazma bilmeyen ebeveynlere sahip öğrenciler en düşük yaşam doyumunu ortalamasına sahip iken özellikle babaların ön lisans mezunu olmaları en az lisans ve lisansüstü eğitimi kadar yaşam doyumunda etkili olduğu görülmüştür. Bu durumu İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin annelerinin %80'inin, babalarının %65'inin lise ve altı eğitime sahip olmaları ile açıklamak mümkündür. Gelir için de benzer bir sonuç ortaya çıkmış ve literatürü desteklemiştir (Chu, vd., 2015; Eryılmaz, 2010; Güllüoğlu Işık ve Koçak, 2014; Moller, 1996; Tuzgöl Dost, 2007). Yüksek gelirli aileye sahip öğrencilerin yaşam doyumunu ortalamaları düşük gelirli aileye sahip öğrencilere kıyasla anlamlı olarak yüksek çıkmıştır. Ailenin geliri bireyin temel ihtiyaçlarını karşılamada, kendisini gerçekleştirmesinde ve hedeflerine ulaşmasında belirleyicidir, dolayısıyla öğrencilerin yaşamlarını değerlendirmesinde önemli bir kriter olarak ortaya çıkmıştır.

Üniversite öğrencilerinin ebeveynleri ile ilişkilerini nasıl tanımladıkları da yaşam doyumunu ortalamalarında anlamlı farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Ebeveynleri ile ilişkilerini olumlu şekilde ifade edenlerin olumsuz ifade edenlere kıyasla daha yüksek yaşam doyumunu skoru elde ettikleri gösteren çalışmalara benzer şekilde (Çivitci, 2009; Erol ve Kaba, 2018; Park, 2004; Sari ve Ozkan, 2016; Shek, 1999; Young vd., 1995) bu çalışmada anne ve babası ile ilişkisini kötü ya da orta olarak ifade edenlerden ziyade iyi olarak ifade edenlerin yaşam doyum ortalamaları yüksek bulunmuştur.

Son olarak araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin dini inançları yaşam doyumunu ortalamalarında anlamlı farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Literatürdeki birçok araştırma bulgusunu (Diener vd., 2002; Green ve Elliott, 2010; Aftab vd., 2018; Byrd vd., 2007) destekler nitelikte dini

inançları güçlü olan ve inandığı dinin gereklerini yerine getiren öğrencilerin yaşam doyumları dini inancı olmasına rağmen inandığı dinin gereklerini yerine getirmeyen ya da dini inançları olmayan öğrencilerden daha yüksektir. Dini inanç bireyin güçlüklerle mücadele etmesine veya yaşamını anlamlandırmasına yardımcı olabilir. Ayrıca, kişinin inandığı dinin gereklerini yerine getirmesi kendini manevi olarak daha iyi hissetmesini sağlayabilir.

Üniversite öğrencisinin yaşamının merkezinde üniversite hayatının olması kaçınılmazdır. Yaşam doyumuna ilişkin bilişsel ve duyuşsal değerlendirmesinde de üniversite yaşamı önemli bir bileşeni oluşturacaktır. Çalışma yaşamına adım atmasına bir araç olarak üniversiteyi gören gençler için lisans eğitimi süresince farklı yönlerden kendini geliştirecek fırsatların sunulması önemlidir. Öğrenci, kişisel beceri ve yetkinliklerinin ne kadar çok geliştiğini düşünürse yaşamdan doyumuna ilişkin yapacağı değerlendirme de o şekilde değişecektir. Çalışmanın bulguları bu hipotezi destekler niteliktedir.

Araştırma bulguları dikkate alındığında üniversite öğrencilerin yaşam doyumları düzeylerinin akademik başarıları ile farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Literatürdeki 'akademik başarı ve öznel iyilik hali arasında pozitif ilişki vardır' (örn.: Ayyash-Abdo ve Sanchez-Ruiz, 2011; Manzoor vd., 2014; Turashvili ve Japaridze, 2012; Tuzgöl Dost, 2007) temel yargısını destekler nitelikte araştırma sonuçları elde edilmiştir. Akademik başarı düzeyi öğrencilerin yaşam doyumları ortalamalarını anlamlı şekilde farklılaştırmıştır. Akademik başarının gelecek hedeflerinde etkisinin olması, kariyer ve meslek seçimini belirleyebilecek bir faktör olması öğrencinin endişesini arttırabilmekte, öğrencinin içinde bulunduğu andan zevk almalarını engelleyebilmektedir.

Çalışmada üniversite öğrencilere 3 farklı alanda beceri ve yetkinliklerinin üniversite öğrencisi olmakla ne düzeyde değiştiğini düşündükleri sorulmuştur. Günümüz çalışma yaşamının beklentilerini kapsayacak maddeleri içeren Akademik Yetkinlik Araçları Değerlendirme Ölçeği, Yaşam Becerileri Geliştirme Ölçeği ve Sosyal Beceri Geliştirme Ölçeği puan ortalamaları ile Yaşam Doyumu Ölçeği ortalamaları arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Öğrenci akademik, sosyal ve kişisel yönden beceri ve yetkinliklerini ne kadar çok geliştirdiğini düşünüyorsa, yaşam doyumunu da bir o kadar fazla bulunmuştur.

Verimlilik, esneklik, yaşam boyu öğrenme, kendini ifade edebilme gibi yetkinlik ve becerilerini geliştirme fırsatı yakalamış bireylerin çalışma hayatında aranan adaylar olması yükseköğretimde bu ihtiyaçların karşılanmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Avargil vd., 2012; Davies, 2017; Deaconu vd., 2014; Mulder, vd., 2009; Sohal, 2013). Uluslararası düzeyde rekabet edebilecek insan kaynağı yetiştirmek için yükseköğretimde öğrencilerin sadece akademik yetkinlikleri değil problem çözme, sorumluluk alma, etkili iletişim, araştırma-sorgulama, yaratıcı düşünme gibi temel yaşam becerileri ve girişimci olma, yenilikçi olma, rekabetçi olma gibi sosyal becerilerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin üniversiteye gelmelerindeki temel amaç da kendilerini donatabilmektir (Korukoğlu, 2003; Şahin vd., 2011; Yıldırım, 2019) ve üniversite yaşamını bilişsel ve duyuşsal olarak değerlendirirken bu beklentilerinin ne düzeyde karşılandığı önemlidir. Ülkemizde her geçen yıl artan yükseköğrenimli ve yükseköğrenim mezunu popülasyon dikkate alındığında sağlıklı bir toplumun temelleri atılması için yaşam

doyumunu ortalamalarında anlamlı farklılık yaratan faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Sosyo-demografik özelliklerden ziyade üniversite yaşamına ilişkin özelliklerin geliştirilebiliyor olması oldukça önemlidir.

Sonuç olarak bu araştırmada üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunda farklılık oluşturan sosyo-demografik ve üniversite yaşamına ilişkin değişkenler ortaya konulmuş ve ilgili literatüre katkı sağlanmıştır. Özetle mevcut çalışmada İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin orta düzeyde yaşam doyumuna sahip oldukları; kadınların erkeklere göre; ailesi ile beraber kalanlar, evde kalanlar ve özel yurttan kalanların devlet yurdunda, akraba yanında ve öğrenci evinde kalanlara göre; ailesinin gelir ve eğitimi yüksek olan öğrencilerin düşük olanlara göre, ebeveynleri ile iletişimi iyi olan öğrencilerin orta ve kötü olanlara göre; dini inancı fazla olan ve inandığı dinin gereklerini yapanların dini inancı olmayan ve inandığı dinin gereklerini daha az yerine getirenlere göre; akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin düşük olanlara göre anlamlı yüksek yaşam doyum ortalamasına sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca, öğrencinin akademik, sosyal ve kişisel yetkinlik ve becerilerini geliştirdiğine yönelik algı düzeyi arttıkça yaşam doyumlarının da pozitif yönde arttığı ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda yaşam doyumunu üzerinde etkili olan değişkenler arasında özellikle vurgulanması gereken üniversite yaşamından elde ettikleridir. Nitelikli ve sağlıklı üniversite öğrencileri ve gelecek yetiştirmek için üniversite öğrencilerinin yaşam doyum düzeyleri, beklentileri ve özellikle desteklenmesi gereken beceri ve yetkinlerinin belirlenmesine önem verilmelidir. Bu şekilde yükseköğretimde kalite çalışmalarına da destek vermek mümkündür.

Kaynakça

- Aftab, M. T., Naqvi, A.A., Al-karasneh, A.F., and Ghori, S. A. (2018). Impact of religiosity on subjective life satisfaction and perceived academic stress in undergraduate pharmacy students. *Journal of Pharmacy and BioAllied Sciences*, 10(4), 192-198.
- Agrawal, J., Murthy, P., Philip, M. M., Thennarasu, K., John, J., Girish, N., et al. (2011). Socio-demographic correlates of subjective well-being in urban India. *Social Indicators Research*, 101(3), 419-434.
- Akbıyık, M. ve Şentürk, M. (2019). Assessment Scale of Academic Enablers: A validity and reliability study. *Eurasian Journal of Educational Research* (80), 225-250.
- Akgündüz, Y. (2013). Konaklama işletmelerinde iş doyumunu, yaşam doyumunu ve öz yeterlilik arasındaki ilişkinin analizi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 180-204.
- Avargil, S., Herscovitz, O., and Dori, Y. J. (2012). Teaching thinking skills in context-based learning: Teachers' challenges and assessment knowledge. *Journal of Science Education and Technology*, 21, 207-225.
- Ayyash-Abdo, H., and Sanchez-Ruiz, M.J. (2011). Subjective wellbeing and its relationship with academic achievement and multilinguality among Lebanese university students. *International Journal of Psychology*, 47(3), 192-202.
- Buecker, S., Nuraydin, S., Simonsmeier, B.A., Schneider, M., and Luhmann, M. (2018). Subjective well-being and academic achievement: A meta-analysis. *Journal of Research in Personality*, 74, 83-94.
- Byrd, K. R., Hageman, A., and Isle, D. B. (2007). Intrinsic motivation and subjective well-being: The unique contribution of intrinsic religious motivation. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 17(2), 141-156.

- Çeçen, A. R. (2008). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordamada bireysel bütünlük (tutarlılık) duygusu, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1), 19-30.
- Chow, H. (2005). Life satisfaction among university students in a Canadian prairie city: A multivariate analysis. *Social Indicators Research*, 70(2), 139-150.
- Chrystosolouris, G., Mavrikios, D., and Mourtzis, D. (2013). Manufacturing systems: Skills & competencies for the future. *Procedia CIRP*, 7, 17-24.
- Chu, X., Li, Y, Li, Z., and Han, J. (2015). Effects of socioeconomic status and social support on well-being. *Applied Economics and Finance*, 2(3), 155-161.
- Çivitci, A. (2009). İlköğretim öğrencilerinde yaşam doyumunu: Bazı kişisel ve aysel özelliklerin rolü. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 29-52.
- Çivitci, A. (2012). Üniversite öğrencilerinde genel yaşam doyumunu ve psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiler. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 321-336.
- Davies, H. (2017). Competence-based curricula in the context of Bologna and EU higher education policy. *Pharmacy*, 5(17), 1-12.
- Deaconu, A., Osoian, C., Zaharie, M., and Achim, S. A. (2014). Competencies in higher education system: An empirical analysis of employers' perceptions. *Contemporary Priorities in Business Education*, 16(37), 857-873.
- Dekking, F. M., Kraaikamp, C., Lopuhaä, H. P., & Meester, L. E. (2005). A modern introduction to probability and statistics: Understanding why and how. United States: Springer-Verlag London Limited.
- Diener, E., Lucas, R., and Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. In S. J. Lopez, and C. Snyder, *Handbook of positive psychology* (pp. 63-73). New York: Oxford University Press.
- Doane, M. J. (2013). The association between religiosity and subjective well-being: The unique contribution of religious service attendance and the mediating role of perceived religious social support. *The Irish Journal of Psychology*, 34, 49-66.
- Dunn, D.S. (2001). *Statistics and data analysis for the behavioral sciences*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Erol, M. ve Kaba, İ. (2018). Ergenlerin yaşam doyumunun incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(16), 52-63.
- Green, M. and Elliott, M. J. (2010). Religion, health and psychological well-being. *Journal of Religion and Health*, 49(2), 149-163.
- Güneş, F. (2012). Bologna süreci ile yükseköğretimde öngörülen beceri ve yetkinlikler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2 (1), 1-9.
- Jian, W., Qingyue, M., and Yip, W. Q. (2010). Impacts of social and demographic factors on residents' subjective well-being in rural China. *Chinese Journal of Population Resources and Environment*, 8 (1), 81-87.
- Kandemir, H., Dirik, B. ve Narin, M. (2016). Evde yaşayan öğrenci ile yurttta yaşayan öğrencinin yaşam doyumunu düzeylerinin yapısal eşitlik modeli ile analizi. *İş ve Hayat*, 2(4), 275-291.
- Karavardar, G. ve Korkmaz, C. (2018). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu ve stresle başa çıkma stratejilerinin incelenmesi: Giresun Üniversitesi İşletme Bölümü örneği. *The Journal of Academic Social Science*, 6(83), 33-46.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumunu düzeyinin karşılaştırılması*. Ankara: Ankara Üniversitesi.

- Köksal, O. (2015). Yaşam kalitesi ve yaşam doyumu: Üniversite öğrenciler üzerine bir araştırma. In S. Doğan ve S. Doğan (Ed.), Yaşam doyumu: Seçme konular (pp. 23-37). Ankara: Nobel.
- Korukoğlu, A. (2003). Üniversite öğrencilerinin eğitimden beklentileri «Ege Üniversitesi İ.İ.B.F. örneği». Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 8(1), 79-89.
- Kulaksızoğlu, A. ve Topuz, C. (2014). Subjective well-being levels of university students. Journal of Educational and Instructional Studies In the World, 4(3), 25-34.
- Lee, A., and Browne, M. (2008). Subjective well-being, socio-demographic factors, mental and physical health of rural residents. Australian Journal of Rural Health, 16(5), 290-296.
- Manzoor, A., Siddique, A., Riaz, F., and Riaz, A. (2014). Determining the impact of subjective well-being on academic achievement of children in district Faisalabad. Mediterranean Journal of Social Sciences, 5(23), 2673-2678.
- Marchello, J. M. (1987). University and industrial development. Industry and Higher Education, 10-14.
- Massachusetts Institute of Technology (2014). MIT survey of new student 2014 [Survey Form]. Boston: MIT. Erişim tarihi: 20 Ağustos 2019, http://web.mit.edu/ir/surveys/pdf/New_MIT_2014-instrument.pdf
- Mayungbo, O. (2017). The moderating effect of socio-demographic characteristics on subjective well-being. International Journal of Social Science Research, 5 (1), 120-136.
- Moller, V. (1996). Life satisfaction and expectations of the future in a sample of university students: A research note. The south African Journal of Sociology, 27(1), 16-26.
- Mulder, M., Gulikers, J., Wesselink, R., and Biemans, H. (2009). The new competence concept in higher education: error or enrichment? Journal of European Industrial Training, 33 (8/9), 755-770.
- Özgür, G., Babacan Gümüş, A. ve Durdu, B. (2010). Evde ve yurttan kalan üniversite öğrencilerinde yaşam doyumu. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 1(1), 25-32.
- Park, N. (2004). The role of subjective well-being in positive youth development. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 591(1), 25-39.
- Ravid, R. (2011). Practical statistics for educators (fourth edition). United States: Rowman & Littlefield Publishers.
- Roman, X. A., Toffoletto, M. C., Sepulveda, J. C., Salfate, S. V., and Grandon, K. (2017). Factors associated to subjective wellbeing in older adults. Texto & Contexto-Enfermagem, 26 .
- Ross, C. E., and Van Willigen, M. (1997). Education and the subjective quality of life. Journal of Health and Social Behavior, 38(3), 275-297.
- Şahin, İ., Zoraloğlu, Y. R., ve Şahin Fırat, N. (2011). Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitimsel hedefleri, üniversite öğreniminde beklentileri ve memnuniyet durumları. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 17 (3), 429-452.
- Şentürk, M., Akbiyık, M., Ağırman, N., Solmaz, F., Turan, B., Palaz, F. vd. (2017). İstanbul Üniversitesi öğrenci profili araştırması. İstanbul: EDAM Genel Yayın.
- Shek, D.T. (1999). Parenting characteristics and adolescent psychological well-being: A longitudinal study in a Chinese context. Genetic, Social and General Psychology Monographs, 125(1), 27-44.
- Sohal, A. S. (2013). Developing competencies of supply chain professionals in Australia: Collaboration between businesses, universities and industry associations. Supply Chain Management: An International Journal, 18(4), 429-439.
- Turashvili, T., and Japaridze, M. (2012). Psychological well-being and its relation to academic performance of students in Georgian context. Problems of Education in the 21st Century, 49, 73-80.
- Tuzgöl Dost, M. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 132-143.

- Yıkılmaz, M. ve Demir Güdül, M. (2015). Üniversite öğrencilerinde yaşamda anlam, bilinçli farkındalık, algılanan sosyoekonomik düzey ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiler. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(2), 297-315.
- Yıldırım, T. (2019). Öğrencilerin istihdam edilebilirlik ve bilgi okuryazarlığı becerileri: Hacettepe Üniversitesi örneği. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Young, M. H., Miller, B. C., Norton, M.C., and Hill, E. J. (1995). The effect of parental supportive behaviors on life satisfaction of adolescent offspring. *Journal of Marriage and Family*, 57(3), 813-822.